

ДО ЮВІЛЕЇВ

УДК 55:929

П. Гришук, канд. геол. наук, доц.,
 тел.: +38(099) 114-97-37, e-mail: pavel@univ.kiev.ua
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка
 Геологічний факультет, вул. Васильківська 90, м. Київ, 03022 Україна

**ДЕКАНИ ГЕОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
 КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

(Рекомендовано членом редакційної колегії д-ром геол. наук, проф. В.А. Михайловим)

Мета статті полягає у описі діяльності деканів геологічного напрямку освіти у Київському університеті, їх ролі у науковій та навчальній діяльності. Методика полягала у використанні особистих справ, як основного джерела для встановлення, отриманих посад та історичних нарисів, що характеризують педагогічний та науковий внески персоналій. Результатом є опис діяльності осіб, які керували факультетом геологічної освіти у Київському університеті. Наукова новизна полягає у хронологічному встановленні назв факультету геологічного напрямку: геолого-географічний (1933-1944), геолого-грунтознавчий (1944-1949) та геологічний (з 1949). Практична значимість праці – це зведення інформації про деканів факультету геологічного напрямку за історичний період розвитку геологічної освіти у Київському університеті з часу заснування факультету у 1933 р по травень 2014 р. Дані про деканів включають вищу освіту, займані посади, наукову діяльність, внесок у геологічне навчання, громадську діяльність, основні праці та нагороди.

Ключові слова: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, геолого-географічний, геолого-грунтознавчий, геологічний факультет, декани геологічного факультету, В. І. Крокос, М. К. Шматько, І. Ф. Мукомель, Б. О. Гагурсевич, С. П. Родіонов, Ф. А. Руденко, М. Ф. Скопиченко, В. А. Сліпченко, А. Г. Солдак, В. С. Шабатин, В. Ф. Грінченко, В. А. Михайлов, С. А. Вижва.

Вступ. У цьому році виповнилося 200 років з Дня народження Т. Г. Шевченка, 180 років – Київському національному університету імені Тараса Шевченка (КНУ) і 70 років геологічному факультету та кафедрі геофізики. Вийшли видання, які описують історію геології [6, 9] та геологічного факультету в Київському університеті [7]. Виникла можливість поєднати спогади і архівні дані [1-4] для отримання повної інформації про деканів факультету геологічного спрямування.

Коротка історія геологічного напрямку в Київському університеті

Університет заснований як Імператорський Університет Св. Володимира Указом імператора 2 листопада 1833 р. Відкритий 28 (16 – за старим стилем) липня 1834 р і невдовзі створено кафедру мінералогії і геогнозії. Будинок Червоного корпусу був збудований у 1837-1843 рр у стилі російського класицизму за проектом італійського архітектора Вінченцо Беретті (1781-1842 рр) [10].

У 1920 р Київський університет реформовано у Київський інститут народної освіти (КІНО) з геологічним циклом відділу природничих наук. Згодом геологів перевели до Київського Гірничо-геологічного інституту (1929-1933) із науково-дослідною кафедрою геології (завідувач – Павло Аполлонович Тутковський, 1924-1926), яка в 1926 р реорганізована в Інститут геологічних наук АН УРСР, а її рештки реформовані в КІНО [6].

У 1933 р відкрито геолого-географічний факультет, до складу якого входило п'ять кафедр геологічного циклу. У зв'язку з 125-річчям з дня народження Тараса Григоровича Шевченка 5 березня 1939 р Київському Державному університету присвоєно ім'я великого українського поета, який народився 9 березня (25 лютого) 1814 р у с. Моринці Черкаської області [7]. З 1944 р факультет називався геолого-грунтознавчим, а з 1949 р – геологічним. Самостійність геологічний і географічний факультети отримали у 1944 р. Перший випуск геологів відбувся у 1949 р.

Декани геолого-географічного факультету (1933-1944)

Першим деканом геолого-географічного факультету був *Володимир Іванович Крокос*, який народився 16 квітня 1889 р у м. Одеса [8]. У 1912 р закінчив Новоросійський університет в Одесі, де працював до 1922 р. Упродовж 1926-1936 рр завідував палеонтологічним

**В. І. Крокос
(1889-1936)**

відділом Геологічного інституту АН УРСР, одночасно з 1927 – професор кафедри загальної геології Київського університету народної освіти, завідувач цієї кафедри (1927-1933), декан геолого-географічного факультету (1933-1936). Основні наукові дослідження В. І. Крокоса стосуються питань теоретичної геології, регіональної геології, палеонтології, палеонтології ссавців, геології антропогенних відкладів. Удосконалив методику вивчення лесів і розробив схему їх стратиграфічного розчленування та районування. Провадив гідрогеологічні дослідження й вивчив ґрунти на півдні України. Учні вченого: Н. М. Баранова, В. Г. Бондарчук, В. М. Ващенко, М. Г. Дяченко, К. А. Жуковський, Г. В. Закревська та ін.

Професор, геолог-четвертинник. Автор понад 100 наук. праць в т. ч. 1 підручника. Написав і видав перший підручник українською мовою "Курс палеозоології (Т. 1. Безхребетні; Т. 2. Хребетні)". Основні праці: Курс палеозоології. Ч. 1-2 К., 1931-1936; Посібник по методах і організації комплексної геологічної зйомки. К., 1933 (у співавт.); Некоторые вопросы четвертичной геологии Украины (1930); Ґрунти Вінничини. К., Т. 1. 1931; Четвертинна серія Чернігівського району. К., 1934.

Помер В. І. Крокос передчасно 26 листопада 1936 р в м. Одеса. Похований на Байковокому цвинтарі у Києві.

**М. К. Шматько
(1875-1946)**

Михайло Капітонович Шматько народився 21 (8) листопада 1875 р в м. Сосниця Чернігівської області у сім'ї козаків-хліборобів [1]. Закінчив Ленінградський (Петербурзький) Гірничий інститут у 1914 р. Працював асистентом в цьому інституті на кафедрі аналітичної хімії до 1918 р. Організував і був завідувачем Чернігівського індустріально-агрономічного технікуму з 1920 до 1924 рр. Працював старшим інспектором

індустріально-технічної освіти при Наркоматі Освіти (1924-1927) і в Харківському Технологічному інституті: викладач (1924-1927) кристалографії та мінералогії, і професор (1927-1934). Після переїзду до Києва у 1934 р – помічник директора Української Філії інституту сировини (1934-1935). У Київському Державному університеті: професор кафедри мінералогії (1935-1937), декан геолого-географічного факультету за сумісництвом (1937-1938), завідувач кафедри мінералогії і кристалографії (1938-1941), професор цієї кафедри і одночасно декан геолого-географічного факультету (1943-1945), професор кафедри мінералогії і кристалографії (1945-1947), професор кафедри геофізики (1947-1948). Під час війни працював у Інституті хімії АН УРСР в Києві. Наприкінці 40-х років минулого століття працював за сумісництвом у Київському політехнічному та педагогічному інститутах.

Професор (1940). Фахівець в області глини та хімічного сировини. По лінії Інституту прикладної мінералогії проведені ґрунтовні дослідження по вивченню і освоєнню нових видів мінеральної сировини в УРСР, в тому числі для виробництва каолінів, глинозему і алюмінію, для розвитку петрургії та інших галузей. Був хорошим педагогом як лектор, так і методист. Ним складено низку підручників та методичних посібників з кристалографії та мінералогії і перший україномовний підручник мінералогії. Мав 20 друкованих праць, зокрема, Кристалографія. Ч. 1: Геометричні елементи кристалічних тіл / М. К. Шматько. – Харків: Держ. вид-во України, 1928. – 135 с.; Мінералогія: підручник / М. К. Шматько; Харківський технологічний інститут. – Харків; Одеса: Держ. вид-во України, 1930. – 251 с.

Помер 1 січня 1946 р.

Ізраїль Феліксівич Мукомель народився 19 квітня 1906 р в м. Херсон у сім'ї міщан [2]. Закінчив у 1928 р Одеський інститут народного господарства та аспіранту (Одеського державного університету) при Науково-дослідному інституті географії Київського державного університету (КДУ) в 1936 р.

І. Ф. Мукомель
(1906-1975)

У Київському університеті: старший викладач (1936-1938), декан геолого-географічного університету і доцент кафедри економічної географії (1938-1941). З 1941 по 1946 рр знаходився в Радянській Армії.

З 1946 р – доцент кафедри економічної географії і одночасно працював заступником директора інституту географії при КДУ до 1951 р. На факультеті читав курси: "Географія сільського господарства СРСР", "Економічне районування СРСР", "Економічна географія СРСР".

Фахівець у галузі розміщення і зональної спеціалізації, районування та картографування сільськогосподарського виробництва УРСР. Основний напрям наукової роботи І. Ф. Мукомеля – географія сільського господарства. В практиці сільського районування кожна із зон одержує назву саме за провідними, найбільш товарними галузями господарства. Він розрізняв зернові, бурякові, льонарські та інші сільськогосподарські зони. Серед факторів, які дослідник вважав рушійною силою розвитку сільського господарства, він виділяв рівень індустріального розвитку країни в цілому і окремих економічних районів, розміщення міських і промислових центрів, а також промисловості, що переробляє сільськогосподарську сировину та місце експорту сільськогосподарської продукції. І. Ф. Мукомель вперше у колишньому СРСР підготував комплексний тематичний "Атлас сільського госпо-

дарства Української РСР" (1958). Він є автором карт розміщення й спеціалізації сільського господарства в "Атласе сільського господарства СРСР" (1960), "Атласе Української і Молдавської ССР" (1962), сільськогосподарської тематики періодично поновлюваної шкільної "Економічної карти Української РСР" у 50-70-х роках минулого століття. Автор 72 наукових робіт, в тому числі 10 монографічних досліджень, зокрема: Сельскохозяйственные зоны УССР. Закономерности развития и методика экономико-географического исследования сельскохозяйственных зон. К., 1954. Ч. 1; Сільськогосподарські зони Української РСР. К., 1961; Научно-методические основы территориальной организации сельского хозяйства / Вопросы территориальной организации сельского хозяйства Украинской ССР: В 2-х ч. К., 1969; Атлас сільського господарства Української РСР. К., 1958; Карты розміщення й спеціалізації сільського гос-ва в "Атласе Української і Молдавської ССР". К., 1962.

Кандидатська дисертація (1940), докторська "Сільськогосподарські зони Української РСР" (1965). Кандидат географічних наук (1940), доцент (1940), доктор географічних наук (1970), професор. Нагороджений 5-ма медалями, зокрема, "За заслуги" (1944) та "За победу над Германией" (1945).

Помер 27 квітня 1975 р у м. Одеса.

Декани геолого-грунтознавчого факультету (1945-1949)

Борис Олександрович Гаврусевич народився 21 грудня 1908 р у м. Житомир у родині вчителів [3].

Закінчив Волинський індустріальний політехнікум у 1928 р та аспірантуру в Інституті мінералогії та геохімії АН СРСР у 1935 р. У 1929-1930 рр брав участь у Тянь-Шанській і Памірських експедиціях. Завідував кафедрами Свердловському (1935-1938) та Пермському (1938-1942) Державних університетах і протягом 1935 – 1941 рр викладав в цих закладах. У період з 1936 по 1938 рр читав курс з геохімії у Східно-Сибірському Державному університеті у м. Іркутськ. З 1942 по 1944 рр працював старшим інженером та начальником експедиції "Уралц-ветметразведки" (м. Свердловськ). У Київському університеті: професор (1945-1955), декан геолого-грунтознавчого факультету (1945-1948), завідувач кафедри мінералогії і геохімії (1945-1952), в.о. завідувача цієї кафедри (1952-1955), в.о. професора (1955-1959), в.о. завідувача цієї кафедри (1955-1958), в.о. доцента (1959-1965). На факультеті читав цілу низку курсів: загальна геохімія, геохімія і мінералогія рідкісних елементів, геохімічні методи пошуків та радіогеологія.

Б. О. Гаврусевич
(1908-1965)

Чудовий мінералог-діагност, він доклав чимало зусиль для відновлення роботи мінералогічного музею, поповнення і розширення колекцій мінералів, запровадив визначення за парагенезисом конкретних родовищ і їх походження. Фахівець в галузі питань: теоретичної геохімії, регіональної мінералогії, геохімії рідкісних та радіоактивних елементів, історії науки. У 1958 р на підставі геохімічних даних спрогнозував наявність власних мінералів берилію на північній Житомирщині, де невдовзі було відкрито унікальне родовище (Пержанське) цього елемента.

Кандидат геологічних наук (1936), мінералог-геохімік. Автор понад 80 праць, зокрема, Гаврусевич

вич Б. А., 1931 Материалы к минералогии и геохимии пегматитов села Листвяничного в Прибайкалье. Труды Байкальской геохимической экспедиции 1931 г., СОСР А. Н. Вып. 1; Гаврусевич Б.А. 1934 О составе флогопитов в зависимости от генетических типов-фаз флогопитового процесса. Труды Ломоносовского института АН. 1934, вып. 5, стр. 99 – 111; Гаврусевич Б. А. 1936 О распространении редкоземельных и радиоактивных элементов в Прибайкалье. Сборник в честь 50-летия научной и педагогической деятельности В.И. Вернадского. Издание АН СССР 1936 г.; Гаврусевич Б.А. О минералах группы канкринит-вишневата // Наук. зап. / КДУ ім. Т. Г. Шевченка. – 1948. – Т. 7, вип. 5. – С. 5–9.: табл.; Гаврусевич Б.О. До проблеми стратиграфії докембрію // Геол. журн. – 1948. – Т. 9, вип. 1/2. – С. 108–115.

Помер 27 березня 1965 р, похований на Байковому цвинтарі в Києві.

Сергій Петрович Родіонов народився 8 жовтня 1898 р, в м. Сергієво, тепер м. Загорськ Московської області в родині селян [4]. Вступив добровольцем до Червоної армії, де пройшов шлях від рядового до полковника – командира батальйону зв'язку (1918-1928). Закінчив Дніпропетровський гірничий інститут у 1929 р. У період з 1928 по 1931 рр: асистент кафедри мінералогії Дніпропетровського гірничого інституту і начальник бокситової партії Українського Геологічного тресту. Викладав мінералогію в декількох закладах: Дніпропетровському гірничому інституті (1929-1931), Криворізькому гірничому інституті (1931-1935), Київському геологорозвідувальному технікумі (1935-1941). С.П. Родіонов був задіяний у багатьох сферах: заступник головного інженера Українського Геологічного Управління (1935-1938), старший науковий співробітник (1935-1948) та заступник директора Інституту геології АН УРСР (1938-1941), командир саперних батальйонів (1941-1944). У Київському університеті: професор кафедри мінералогії (1945-1946), завідувач кафедри мінералогії та кристалографії (1946-1951), декан факультету (1948-1951).

**С. П. Родіонов
(1898-1961)**

Сфера його наукових інтересів: дослідження залізородних формацій України, архейських утворень УЩ, у т.ч. порід тетерівсько-бузької серії, чарнокітового комплексу, карбонатних інтрузій.

Кандидатська дисертація "Кременчугский железорудный бассейн" (1937), докторська дисертація "Метаморфізм кристалічних сланців Великого Кривого Рогу" (1946). Професор (1947), член-кореспондент АН УРСР (1951), професор Криворізького та Київського гірничо-геологічних інститутів та Київського Державного університету (1950-1961), петрограф. Автор близько 120 праць, зокрема: Железородные месторождения Украины. К., 1939; Прогнозная карта Большого Кривого Рога. К., 1949; Закономерности размещения формаций в докембрии УССР. К., 1954; Вулканы і землетруси. К., 1947; Кам'яне вугілля. К., 1948. За його сприяння розпочала роботу лабораторія рентгеноструктурного аналізу – перша на той час у вищих закладах УРСР. С.П. Родіонов багато доклав зусиль до розбудови Мінералогічного музею. Займався питаннями історії розвитку геологічних досліджень, слід згадати таку працю – "Геологические науки в Киевском университете (XIX и начало XX века). Очерки по истории геологических зна-

ний" (1954). Був педагогом та популяризатором геологічної науки. З під його пера вийшли такі брошури як "Вулкани і землетруси" (1947), "Походження залізної руди та способи її обробки" (1947), "Кам'яне вугілля" (1948), "Геологічне минуле України і багатства її надр" (1955), "Як люди дізналися про внутрішню будову Землі" (1956). Нагороджений двома орденами Червоної Зірки та медалями: "За бойові заслуги", "За оборону Сталінграда", "За перемогу над Німеччиною".

С.П. Родіонов раптово помер 2 травня 1961 р. Похований на Байковому цвинтарі в Києві.

Декани геологічного факультету (з 1949)

Федір Андрійович Руденко народився 15 лютого 1912 р в с. Носівка, тепер Ніжинського району Чернігівської області. У Київському університеті: 1950-1984: доцент (1950-1951), декан геологічного факультету (1951-1968), завідувач кафедри гідрогеології та інженерної геології (1952-1976), професор (1977-1986), завідувач кафедри гідрогеології та інженерної геології (1953-1976). Започаткував викладання нових навчальних дисциплін: "Динаміка підземних вод", "Механіка ґрунтів", "Гідрогеохімія" та інших. Під його керівництвом вперше в Україні було підготовлене монографічне видання, відоме як 5-ий том багатотомного видання "Гідрогеологія СРСР".

**Ф. А. Руденко
(1912-1986)**

Був вченим широко профілю. Дослідив гідрогеологію України для вирішення народногосподарчих завдань, що пов'язані з використанням підземних вод. Приділяв увагу гідрогеологічному районуванню України, охороні підземних вод, займався термальними водами. Нагороджений орденами Нагородженої орденом Олександра Невського, двома орденами Вітчизняної війни I, II ступенів, орденом Леніна та 5-ма медалями.

Доктор геолого-мінералогічних наук, докторська дисертація "Гідрогеология Украинского кристаллического массива" (1955). Професор, гідрогеолог. Автор україномовного підручника "Гідрогеологія". Підготував близько 200 наукових праць, в т.ч. 12 монографій і 3 підручників, зокрема, Гідрогеологія: Підруч. К., 1959; Гідрогеологія Українського кристалічного масиву: Монографія. К., 1960; Гідрогеологія СРСР: Монографія. 1972. Т. 5. Підготував 11 кандидатів наук.

Помер 13 грудня 1986 р, похований на Лісовому кладовищі Києва.

Михайло Федорович Скопиченко народився 7 листопада 1912 р в с. Свидовець Бобровицького району Чернігівської області у родині селян. Учасник Фінської та Великої Вітчизняної війни (1939-1946). Закінчив Київський університет (1950) та аспірантуру (1953). У Київському університеті: старший лаборант (1948), асистент (1950), старший викладач, доцент, завідувач кафедри геофізичних методів пошуків та розвідки корисних копалин (нині, кафедра геофізики) (1962–1976), декан геологічного факультету (1968-1976). Під час його керівництва 31 грудня 1968 р відбулося відкриття корпусу геологічного та географічного факультетів. Цей чотирьохпо-

**М. Ф. Скопиченко
(1912-1995)**

верховий будинок на вул. Васильківській, 90 спроектував архітектор Л.Б. Каток.

Завдяки безпосередньому сприянню М. Ф. Скопиченка, створено галузеву лабораторію геоелектричних досліджень, яка виконувала низку важливих наукових робіт в Україні, Туркменії та Росії. Він займався проблемами застосування електророзвідки для вирішення геологічних та інженерно-геологічних задач, глибинною геологічною будовою західного схилу УЩ, розробкою гравітаційної моделі земної кори цього регіону. Значну увагу приділяв електророзвідувальним дослідженням, вивченню глибинної геологічної будови інших регіонів України за геофізичними даними, вивченню умов залягання різних геологічних об'єктів на основі комплексного узагальнення геофізичних даних. Був членом редколегії "Української радянської енциклопедії" з питань геофізики.

Кандидатська дисертація "Геологическое строение Центрального Причерноморья по данным геофизики" (1953). Кандидат геолого-мінералогічних наук (1953), доцент, геофізик. Автор понад 20 наукових праць, зокрема, Головчин В.М., Скопиченко М.Ф. Електрична розвідка корисних копалин: Підручник. К.: Видавництво Київського університету, 1961. – 286 с.; Скопиченко М.Ф. Багатства надр України: Монографія. К., 1969. Нагороджений орденами: Вітчизняної війни (1943), Червоної Зірки (1944), медалями: "За оборону Ленінграда" (1942). "За Перемогу у Великій Вітчизняній війні" (1945).

Помер 11 квітня 1995 р.

Вадим Антонович Сліпченко народився 7 травня 1921 р в с. Компаніївка Кіровоградської області в родині службовців. Служив у Радянській армії (1939-1945). Закінчив Київський університет у 1950 р. На геологічному факультеті працював з 1950 р до 1989 р на посадах: асистент (1951-1956), доцент (1956-1980), професор (1980-1984), завідувач кафедри петрографії (1958-1980) та декан (1976-1985).

Розвивав практичні методи у галузі кристалооптики, теодолітному методу Є.С. Федорова, шліховому аналізу тощо. Приділяв увагу популяризації і впровадженню петрографічних методик при проведенні досліджень прикладного характеру на підприємствах та в інститутах Києва. В спецкурсах ним узагальнені і одержали розвиток найновіші досягнення в галузі петрології. Вивчав склад та поширення вулканічних та дайкових порід в Приазов'ї, проводив тематичні дослідження з петрографії, геохімії та мінералогії гранітоїдів Західного Забайкалля. Свої зусилля спрямував на розширення наукових досліджень Середньої Азії, Кавказу, Карпат та Криму.

Кандидатська дисертація "Петрологія базитових дайок Приазов'я" (1958). Доцент, петрограф. Автор понад 80 наукових праць, співавтор монографічних видань: Справочник по петрографии Украины. К., 1975; Петрохимические методы исследования горных пород. К., 1981. Учасн. бойових дій у Великій Вітчизняній війні. Нагороджений орденом Вітчизняної війни I ступеня, медалями: "За відвагу", "За взяття Відня", "За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр", "За доблесну працю", двома "За відмінні успіхи у праці", "Радянсько-Китайська дружба" – всього 1 орден та 20 медалей.

Помер 3 травня 1999 р, похований у м. Києві.

В. А. Сліпченко
(1921-1999)

Анатолій Георгійович Солдак народився 24 жовтня 1926 р у Києві. У 1950 р закінчив геологічний факультет Київського університету. У Київському університеті: асистент (1953-1954), старший викладач (1954-1955), доцент кафедри гідрогеології та інженерної геології (1955-1978), завідувач цієї кафедри (1978-1988), декан геологічного факультету (1985-1988).

Сфера наукових досліджень А.Г. Солдака: гідромеліоративне районування степової зони України. За його сприяння вирішувались проблеми меліоративної гідрогеології, гідромеліоративного районування степової зони України і була створена база на х. Жуків з метою проведення бурової та гідрогеологічної навчальних практик. Займався прогнозом зміни меліоративно-гідрогеологічних умов при зрошенні земель, вивчення процесів соленакопичення в ґрунтах зони аерації, умови формування сольового режиму.

Кандидатська дисертація "Аллювиальные воды долины Нижнего Днепра" (1954), кандидат геолого-мінералогічних наук, доцент, гідрогеолог. Автор близько 50 наукових праць, в т.ч. 2 навч. посібників та монографії, зокрема, Польова гідрогеологія. Навч. посібник. – К., Регіональна меліоративна гідрогеологія. Навч. посібник. – К., 1987; Основи регіональної меліоративної гідрогеології. Монографія. – К., 1984. Член науково-методичної ради Мінвузу СРСР, член науково-методичної ради Київського університету. Нагороджений владою Камбоджа командорським орденом "Высшей гражданской славы". Учасник Великої Вітчизняної війни.

Помер 1 січня 1993 р у Києві.

Віктор Степанович Шабатин народився 27 жовтня 1934 р в с. Петровське, Таращанського району, Київської області. У 1963 р закінчив геологічний факультет Київського університету. У Київському університеті: інженер начальник експедиції НДС ун-ту (1963-1965), лекційний асистент (1965-1968), старший інженер кафедри фізичної хімії (1968-1969), старший науковий співробітник геологічного факультету (1969), асистент кафедри гідрогеології та інженерної геології (1969-1972), старший викладач (1972-1977), доцент кафедри гідрогеології та інженерної геології (1977-1980), заступник декана (1980-1988), декан геологічного факультету (1988-1999).

Завдяки його зусиллям було створено: обчислювальний центр, який обладнаний сучасною технікою, науково-навчальний центр мінерало-геохімічних досліджень, реорганізовано базу проходження навчальної практики зі спеціальності "гідрогеологія". Сфера наукових досліджень: вивчення умов формування підземних вод в районах степової та лісостепової зон України, змін гідрогеологічних та інженерно-геологічних умов під впливом інженерної діяльності людини (меліоративне та гідротехнічне будівництво), проблеми гідрогеології у зв'язку з охороною геологічного середовища.

Кандидатська дисертація "Условия формирования подземных вод Украинского щита в пределах лесостепной зоны" (1971). Кандидат геолого-мінералогічних наук, доцент, гідрогеолог.

А. Г. Солдак
(1926-1993)

В. С. Шабатин
(нар. 1934)

Автор 98 наукових праць, в т.ч. 5 монографій і 1 підручника, зокрема: Регіональна інженерна геологія. Навч. посібник. – К., 1989; Геологорозвідувальна справа: гірничі, підривні, бурові роботи. Підручник. – К., 1996.

Заслужений діяч науки й техніки України. Має авторське свідоцтво на винахід – "Устройство для очистки откосов, каналов, дамб".

Грінченко Віктор Федорович народився 12 березня 1941 р у с. Підступне Цюрупінського району Херсонської області. Закінчив у 1969 р геологічний факультет Київського університету. У Київському університеті на кафедрі мінералогії, геохімії та петрографії (1969-2005): старший науковий співробітник (1974-1976), старший викладач, доцент (1976-1986), професор (1986-2000), заступник декана з навчальної роботи (1992-1999), завідувач кафедри мінералогії, геохімії та петрографії і одночасно декан геологічного факультету (1999-2004).

В. Ф. Грінченко
(нар. 1941)

На час його керівництва вдосконалюється навчальний процес, залучені видатні вчені з Академії наук України, збільшилося фінансування договірних тем, зовні реконструйовано корпус факультету. Фахівець з типізації, послідовності формування та генезису овоїдів польових шпатів в породах північно-західної частини УЩ, вивчення типоморфних ознак породотворюючих та акцесорних мінералів з метою використання їх для визначення відносного віку вміщуючих порід, розробки стратиграфо-формаційної моделі розвитку Волинського мегаблоку в докембрії.

Кандидатська дисертація "Особенности минералогического состава, строения и распределения полевых шпатов и биотита в гранитоидах северо-западной части Украинского щита" (1976), докторська дисертація "Еволюційно-формаційна модель розвитку Волинського мегаблоку в докембрії" (1999). Професор, доктор геологічних наук, мінералог. Член українського мінералогічного товариства.

Автор 70 наукових праць, у т.ч. 5 монографій, та власник 1 авторського свідоцтва на винаходи. Основні праці: Еволюція типоморфних ознак мінералів в умовах метаморфізму та метасоматозу. К., 1996; Стратиграфо-формаційна модель розвитку Волинського мегаблоку в докембрії. К., 1998; Кристалографія. Ч. 1-2. К., 1996 (2001).

Відмінник народної освіти України. Нагороджений грамотою Верховної Ради України.

Сергій Андрійович Вижва народився 2 квітня 1960 р у с. Заріччя Володимир-Волинського району Волинської області. Закінчив геологічний факультет (1982) і аспірантуру кафедри геофізичних методів пошуків та розвідки родовищ корисних копалин Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (1985).

Праця на виробництві: геофізик (1985-1987), начальник загону (1987-1989), головний інженер Комплексної геофізичної партії Виробничого геологічного об'єднання "Північкргеологія". У Київському університеті: провідний інженер Базової петрофізичної лабораторії Науково-дослідної частини геологічного факультету (1989-1992), асистент (1992-1997), доцент (1997-2002), в.о. завідувача кафедри геофізики (2002-2004), за-

С. А. Вижва
(нар. 1960)

відувач кафедри геофізики (2004-2007), в.о. завідувача кафедри (з 2008 р), декан (2007-2012), проректор з наукової роботи університету (з 2012 р).

Завдяки активній участі С. А. Вижви розвиваються міжнародні зв'язки, щорічно проводяться конференції, створено лабораторію петрофізичних досліджень.

Кандидатська дисертація "Розробка математичного моделювання акустичних характеристик складнопобудованих порід-колекторів нафти і газу" (1996), докторська дисертація "Теорія та методологія комплексної геодинамічної інтерпретації даних геофізичного моніторингу небезпечних геологічних процесів" (2004). Доктор геологічних наук (2004), професор (2005), геофізик. Фахівець у галузі інженерної та екологічної геофізики, математичного моделювання випадкових процесів і полів, дослідження складнопобудованих порід-колекторів нафти і газу, геофізичного моніторингу небезпечних геологічних процесів. Під його керівництвом захищено 3 докторські та 13 кандидатських дисертацій.

Автор понад 200 наукових праць, в т.ч. 4 монографій та 2 підручників, зокрема, Вижва С. А. Геофізичний моніторинг небезпечних геологічних процесів: Монографія – К.: ВГЛ "Обрії", 2004. – 236 с.; Коржнев М. М., Вижва С. А., Кошляков О. Є. та ін. Екологічна геологія: Підручник. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2006. – 235 с.; Вижва С. А., Винниченко О. Б., Кендзера О. В. Вплив природних і техногенних процесів на потенційно небезпечні об'єкти. Монографія – К.: ВПЦ "Київський університет". 2008. – 239 с.; Вижва С. А., Онищук І. І., Черняев Л. П. Ядерна геофізика: підручник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2012. – 608 с.

Стипендіат Кабінету Міністрів України (1994-96). Нагороджений відомчими відзнаками Державної геологічної служби – медаллю Л. І. Лутугіна (2007), знаком "Почесний розвідник надр" (2009), медаллю В. І. Лучицького (2011), відзнаками Голови Київської міської Держадміністрації – Почесною грамотою (2002), "Знаком Пошани" (2007), Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2004). Присвоєно почесне звання "Заслужений працівник освіти України" (2009). Нагороджений Почесною грамотою НАК "Нафтогаз України" (2012).

Володимир Альбертович Михайлов народився 12 липня 1951 р в Києві. Закінчив у 1973 р геологічний факультет Київського університету.

Праця на виробництві: геолог, головний геолог, начальник геологорозвідувальної партії Приморської геологорозвідувальної експедиції, м. Владивосток (1973-1998), старший геолог по контракту "Зарубежгеологія" в Алжирській НДР (1988-1992), експерт золотодобувних компаній "Pioneer Goldfields" та "Teberebie Goldfields" в Нігері та Гані (1998-1999). З 1999 працює в Київському університеті на кафедрі геології родовищ корисних копалин: доцент (1999), завідувач кафедри (2004), професор (2005), 2004-07 декан геологічного факультету (2004-2007, з 2013). Викладає курси: "Геотектоніка", "Регіон. геотектоніка з основами металогенії", "Металогенія золота". Сфера наук. досліджень: прогнозно-металогенічні дослідження та пошуково-розвідувальні роботи на Далекому Сході, в Алжирі, Нігері, Гані, Ірані, Гвінеї, Вірменії; металогенія золота, кольорових та рідкісних металів, економіка мінеральної сировини.

Кандидатська дисертація "Магматизм вулканотектонических структур южной части Восточно-Сихотэ-

В. А. Михайлов
(нар. 1951)

Алимського вулканічного пояса" (м. Владивосток, 1986), докторська дисертація "Металогенія золота протерозойських зеленокамяних структур (на прикладі Західно-Африканського кратона)" (м. Київ, 2003). Дійсний член РГТ (1995-97); член AAPG (American Association of Petroleum Geologists) та IAGOD (International Association of Geology of the Ore Deposits); член Українського мінералогічного товариства, голова Вченої ради Київського університету (2004-2007); голова спеціалізованої Вченої ради Київського університету по захисту дисертацій (з 2007), член спеціалізованої Вченої ради Інституту геохімії навколишнього середовища НАН України та МНС України (з 2004); член (2005-2007) і заступник голови (2007) експертної ради "Геологія" ВАК України; голова науково-методичної комісії "Геологія" МОН (з 2005); член секції "Геологія" Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (з 2006). Під його науковим керівництвом захищено 2 докторські та 6 кандидатських дисертаційних робіт.

В. А. Михайлов доклав багато зусиль для залучення іноземних лекторів, участі співробітників факультету у міжнародних дослідженнях, зокрема в країнах Африки, сприяв співпраці з закордонними закладами та організаціями. Сфера наукових досліджень: прогнозно-металогенічні дослідження та пошуково-розвідувальні роботи на Далекому Сході, в Алжирі, Нігері, Гані, Ірані, Гвінеї, Вірменії; металогенія золота, кольорових та рідкісних металів, економіка мінеральної сировини, нетрадиційні джерела вуглеводнів.

Доктор геологічних наук (2003), професор (2005), рудознавець.

Автор понад 200 наук. праць, 12 монографій, 10 підруч. і навч. посіб., зокрема, Магматизм вулканотектонічних структур Восточно-Сихотэ-Алинського вулканічного пояса: Монографія. Владивосток, 1989; Металогенія золота зеленокаменних структур докембрія: Монографія. К., 2002; Уранові руди мира. Геологія, ресурси, економіка. К., 2004; Загальна геотектоніка з основами геодинаміки. К., 2005 (у співавт.); Металічні корисні копалини України. К., 2007 (у співавт.); Неметалічні корисні копалини України. К., 2008 (у співавт.).

Нагороджений пам'ятним знаком ім. Л.І. Лутугіна "За заслуги в розвідці надр" (2005). Почесний розвідник надр (2004), грамота Кабінету Міністрів України (2009).

На основі архівних даних були встановлені назви факультету і періоди керування деканів. Деканами геологічного напрямку в Київському університеті були: геолого-географічного факультету – В. І. Крокос (1933–1936), М. К. Шматько (1937-1938, 1943-1945), І. Ф. Мукомель (1938-1941), геолого-грунтознавчого факультету – Б. О. Гаврусевич (1945-1948), С. П. Родіонов (1948-1949), геологічного факультету – С. П. Родіонов (1949-1951), Ф. А. Руденко (1951-1968), М. Ф. Скопиченко (1968-

1976), В. А. Сліпченко (1976-1985), А. Г. Солдак (1985-1988), В. С. Шабатин (1988-1999), В. Ф. Грінченко (1999-2004), В. А. Михайлов (2004-2007, з 2013), С. А. Вижва (2007-2012). Серед деканів були: один географ (І. Ф. Мукомель), двоє геофізиків (М. Ф. Скопиченко, С. А. Вижва), три гідрогеолога (Ф. А. Руденко, А. Г. Солдак, В. С. Шабатин) і сім геологів (В. І. Крокос, М. К. Шматько, Б. О. Гаврусевич, С. П. Родіонов, В. А. Сліпченко, В. Ф. Грінченко, В. А. Михайлов).

Висновки. В роботі зібрано біографічні дані про набуття геологічного досвіду та наукові досягнення деканів. Матеріал охоплює широке коло їхньої діяльності. Уточнено за архівними даними зі справ деканів (М. К. Шматько, І. Ф. Мукомеля, Б. О. Гаврусевича та С. П. Родіонова) періоди факультету геологічного спрямування: геолого-географічний (1933-1944), геолого-грунтознавчий (1944-1949) і геологічний (з 1949).

Список використаних джерел:

1. Архів КНУ імені Тараса Шевченка., (1948-58). Спр. 58-ппс (М. К. Шматько).
Archive of Taras Shevchenko National University of Kyiv., (1948-58). File No. 58 – pps (M. K. Shmatko).
2. Архів КНУ імені Тараса Шевченка., (1930-59). Спр. 343-ппс (І. Ф. Мукомель).
Archive of Taras Shevchenko National University of Kyiv., (1930-59). File No. 343 – pps (J. F. Mukomel).
3. Архів КНУ імені Тараса Шевченка., (1945-65). Спр. 110-ппс (Б. О. Гаврусевич).
Archive of Taras Shevchenko National University of Kyiv., (1945-65). File No. 110 – pps (B. O. Gavrussevych).
4. Архів КНУ імені Тараса Шевченка. Спр. (С. П. Родіонов).
Archive of Taras Shevchenko National University of Kyiv. File (S. P. Rodionov).
5. Відділення наук про Землю Національної Академії наук України, (2003). К., 271 с.
Department of Earth Sciences, National Academy of Sciences of Ukraine, (2003). Kyiv, 271 p. (In Ukrainian).
6. Геологія в Київському університеті / С. А. Вижва, П. І. Гришук, О. В. Зінченко, та ін.; за ред. проф. В. І. Павлишина, (2011). К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 479 с.
Geology at the University of Kyiv / S. A. Vyzhva, P. I. Gryshchuk, A. V. Zinchenko et al; Ed. prof. V. I. Pavlyshyn, (2011). Kyiv publishing center "Kyiv University", 479 p. (In Ukrainian).
7. Імена славних сучасників, (2004). К.: Світ Успіху, 287 с.
Names of famous contemporaries, (2004). K.: Success of World, 287 p. (In Ukrainian).
8. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, (2004). ВПЦ "Київський університет", 184 с.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, (2004). Publishing Center "Kyiv University", 184 p. (In Ukrainian).
9. Нариси з історії геологічних досліджень у Київському університеті / Під ред. проф. В. Г. Молявка, доц. О. В. Зінченка, (1999). К., 287 с.
Essays on the history of geological studies at the Kyiv University / Ed. prof. V.G. Molyavko, Assoc. Prof. O. Zinchenko, (1999). Kyiv, 287 p. (In Ukrainian).
10. Енциклопедический справочник "Киев", (1982). К.: Главная редакция УСЭ, 703 с.
Encyclopedic Handbook "Kiev", (1982). K.: General editing USE, 703 p. (In Russian).

Надійшла до редколегії 25.05.14

P. Hryshchuk, Cand. Sci. (Geol.), Assos. Prof.,
Tel.: +38(099) 114-97-37, E-mail: pavel@univ.kiev.ua
Geological Faculty, Taras Shevchenko National University of Kyiv
90 Vasykivska Str., Kyiv, 03022 Ukraine

THE GEOLOGICAL FACULTY OF TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV: THE DEANS

This article is a tribute to the deans' contribution to increasing the profile of the Geological Faculty, as well as their academic and scientific achievement. Personnel records were used as the main source of information about the deanship to compile data on the personalities and their administrative, academic and scientific work. The result is a chronological account of the faculty leaders' activities tracing the evolution of the geological department at Kyiv University: Geology and Geography (1933-1944), Geology and Edaphology (1944-1949) and, finally, Geology (1949). The article outlines the most important stages in the development of the geological department of Kyiv University since it was founded in 1933 to May 2014. Reference material about the deans of the faculty includes details of their qualifications, managerial, scientific and social activities, improving the strategy and schemes of geological training, major works and awards.

Keywords: Taras Shevchenko National University of Kyiv, Geological and Geographical Faculty, Geology and Edaphology Faculty, Faculty of Geology, Geological Faculty deans, V. I. Krokos, M. K. Shmatko, J. F. Mukomel, B. A. Gavrussevych, S. P. Rodionov, F. A. Rudenko, M. F. Skopichenko, V. A. Slipchenko, A. G. Soldak, V. S. Shabatyn, V. F. Grynchenko, V. A. Mykhailov, S. A. Vyzhva.

П. Гришук, канд. геол. наук, доц., pavel@univ.kiev.ua,
Тел. +38(099) 114-97-37,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Геологічний факультет, ул. Васильківська, 90, г. Київ, 03022 Україна

ДЕКАНЫ ГЕОЛОГИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА КИЕВСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКО

Цель статьи заключается в описании деятельности деканов геологического направления образования в Киевском университете, их роли в научной и учебной деятельности. Для написания исторических очерков о выдающихся персоналиях, в качестве основного источника информации о творческом пути, о послужном списке, характеризующем педагогический и научный вклад, были использованы личные дела из архива Киевского университета. Результатом является описание деятельности лиц, которые руководили факультетом геологического образования в Киевском университете. Научная новизна заключается в хронологическом установлении названий факультета геологического направления: геолого-географический (1933-1944), геолого-почвоведческий (1944-1949) и геологический (с 1949). Практическая значимость работы – это свод информации о деканах факультета геологического направления за исторический период развития геологического образования в Киевском университете со времени основания факультета в 1933 г. по май 2014 г. Данные о деканах включают высшее образование, занимаемые должности, научную деятельность, вклад в геологическое обучение, общественная деятельность, основные труды и награды.

Ключевые слова: Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, геолого-географический, геолого-почвоведческий, геологический факультет, деканы геологического факультета, В. И. Крокос, М. К. Шматько, И. Ф. Мукомель, Б. А. Гаврусевич, С. П. Родионов, Ф. А. Руденко, М. Ф. Скопиченко, В. А. Слипченко, А. Г. Солдак, В. С. Шабатин, В. Ф. Гринченко, В. А. Михайлов, С. А. Выжва.

ЗАГАЛЬНА ТА ІСТОРИЧНА ГЕОЛОГІЯ

УДК 551.4:551.79(439-282.243.7)

А. Мадьяр, географ,

С. Фабіан, PhD, викладач, E-mail: smafu@gamma.ttk.pte.hu,

I. Ковач, PhD, викладач, E-mail: vonbock@gamma.ttk.pte.hu,

Г. Варга PhD, викладач, E-mail: gazi@gamma.ttk.pte.hu
Інститут географії Пейчського Наукового Університету,
вул. Іфюшаг, 6., Пейч, Н-7624 Угорщина

Б. Радванські, стипендіант-постдокторант
Erasmus Mundus Partnership for Belarus, Ukraine and Moldova (EMP-AIM)
в Київському Національному Університеті імені Тараса Шевченка

E-mail: radberti@gamma.ttk.pte.hu
Пр. Акад. Глушкова, 2а, м. Київ, Україна

М. Ковач PhD-аспірант, E-mail: monyi5@gamma.ttk.pte.hu
Докторська школа Землезнавчих наук
Пейчського Наукового Університету,
вул. Іфюшаг, 6., Пейч, Н-7624 Угорщина

М. Шобускі, PhD-аспірант, E-mail: mateusz.sobucki@gmail.com
Інститут Географії та Просторової Науки
Краківського Ягеллонського Університету,
вул. Гроностайова, 7, Краков, 30-387, Польща

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ПОВЕРХНІ ПАКШ–ДУНАКЕМЛЕДСЬКИХ ЛЕСОВИХ ВИСОКИХ (НАДЗАПЛАВНИХ) БЕРЕГІВ

(Рекомендовано членом редакційної колегії канд. геол. наук О.І. Меньшовим)

Часто повторювані гравітаційні схилі процеси відносяться до пріоритетних джерел небезпечних природних явищ в Угорщині. За минуле півсторіччя вони загрожували декільком ділянкам високих надзаплавних терас на правому узбережжі Дуная, у тому числі, і території поселення Дунакемлед. Причини їх виникнення загальновідомі: Дунай розмиває ділянку високих надзаплавних берегів, утворених лесом і лесоподібними формуваннями. У раніше проведених інженерно-геологічних дослідженнях, в основному, вивчали придунайські території, а також території поблизу міста Пакш. У Дунакемледі та на територіях за надзаплавними високими берегами впродовж останніх 10 років виявили нові схилі переміщення. Вивчення цих поверхневих процесів надзвичайно важливе для місцевого самоврядування та населення. За дослідженням руїн стародавньої римської фортеці (Lussonium) можна визначити сторічний коефіцієнт відступу берегової стіни. Для локалізації сучасних рухів, окрім багаторазового обходу території, було проведено анкетування населення, у якому, серед іншого, враховували вік будинків, що постраждали від ерозії, та матеріал, з якого вони побудовані. За останню декаду 19 % жилих будинків постраждали від ерозії. Найбільш уражені схили яру Верешмалом північної та західної експозиції. Можна зробити висновок, що надзаплавні високі береги, окрім українної частини, яка у минулому безпосередньо розмивалася, також знаходяться під загрозою внаслідок не тільки природних причин, але й антропогенних, оскільки будинки у багатьох випадках будувалися поблизу ерозійних берегових стін.

Ключові слова: сучасні геоморфологічні процеси, берегова ерозія, зсуви, лесові відклади, Дунай, четвертинний період.

Вступ. Гравітаційні схилі переміщення – один з найголовніших та найнебезпечніших геоморфологічних процесів в Угорщині [20]. Хоча, порівняно з іншими сучасними поверхневими процесами, мають свій вплив на навколишнє середовище обмежено, на невеликій території, вони становлять загрозу на чітко визначених територіях [32]. Серед процесів сповзання поширені зсуви, найхарактерніші на берегах річок Угорщини, наприклад, біля рр. Гернад, Раба та Дунай, на південь від м. Будапешт, вони загрожують безпосередньо підмитим активним правим берегам Дунаю на шістьох ділянках:

Ерд, Ерчі, Кульч–Дунауйварош, Дунафельдвар–Бельчке, Дунакемлед–Пакш та Бата–Могач. Протягом пізнього плейстоцену та голоцену, внаслідок підмивання водами Дунаю, утворилися стіноподібні береги висотою приблизно 20–60 м, складені лесом і лесоподібними відкладами [19]. Після відомого зсуву біля м. Дунауйварош 29 лютого 1964 р розпочався період активного дослідження та було створено серію інженерно-геологічних карт про найважливіші населені пункти (Кульч, Дунауйварош, Пакш та ін.), яких торкнувся небезпечний процес [15]. За останні 50 років для надза-